

1 בנובמבר 2020

לכבוד
ח"כ מיקי חיימוביץ
יו"ר ועדת הפנים והגנת הסביבה
הכנסת
ירושלים

שלום רב,

הנדון: אלימות משטרה, שימוש בכלי אכיפה בלתי חוקיים, והתנכלות למתעדים בחברה החרדית –

נייר עמדה לדיון ועדת הפנים ביום 4.11.20

1. לקראת הדיון ביום 4.11.20 בנושא "סרטונים ברשת חושפים התעללות של שוטרים ואף קצינים בילדים חרדים כולל בעלי מוגבלויות", אנו מבקשים להביא עמדתנו בעניין התנהלות המשטרה בחברה החרדית.
2. אנו עוסקים זה שנים בנושא של אלימות משטרה, ועוקבים באופן שיטתי אחרי מקרי אלימות משטרה, לרבות בחברה החרדית. בחודשים האחרונים פנינו לשר לביטחון פנים וגם ליועמ"ש המשטרה במספר פניות ממוקדות בנושא האלימות המשטרית בחברה החרדית. בפניות אלה ניסינו להראות את צבר מקרי האלימות הקשים, את השימוש הבלתי חוקי באמצעים שונים, את הפגיעה במתעדי אכיפת המשטרה ובזכויות קטינים במעצרים.
3. דרשנו שהמשטרה תתייחס לבעיה כאל תופעה מערכתית שיש להכיר בה ולטפל בה באופן שיטתי ומערכתי. באופן מצער מאד, במענים שקיבלנו, לא היתה הכרה בקושי המערכתי, אלא התעקשות להתייחס לכל מקרה כמקרה פרטני שיש לטפל בו בנפרד ובאופן נקודתי.
4. אנו קוראים לוועדה לדרוש מהמשטרה להכיר בקושי שבהתנהלות שלהם מול החברה החרדית כתופעה מערכתית שיש ללמוד אותה ולטפל בה.

אלימות ושימוש בלתי חוקי באמצעים

5. ביום 2020.4.27 פנינו לשר לביטחון פנים בעקבות הצטברות של מקרי אלימות קשים ושימוש בלתי חוקי באמצעים כלפי האוכלוסיה החרדית. במכתבנו פירטנו אירועים רבים בהם נעשה שימוש שיטתי פסול באלות, ברימוני הלם ובאלימות "רגילה" וביקשנו כי האירועים ייחקרו וכי השימוש הפסול ברימוני הלם ובאלות בניגוד לנהלים ייפסק. הסברנו, שלא מדובר במקרים ספוראדיים ויחידים אלא בתופעה של ממש שיש לטפל בה באופן מערכתי ורוחבי.
6. מכתבנו הועבר ליועמ"ש מחוז ירושלים וקיבלנו תשובות שבעינינו הן בעיתיות, שכן עולה מהן שהדרך היחידה שמוכרת למשטרה לבחינת אירועים היא באמצעות העברה לטיפול פרטני פלילי במח"ש. זאת למרות שמדובר בתופעות שחוזרות על עצמן ובאירועים שמשקפים התנהלות מערכתית ושיטתית פסולה.

7. בין היתר, פירטנו במכתבנו שימוש פסול באמצעים – רימוני הלם ואלות – בניגוד גמור לנהלים. לצד העברת האירועים לבחינה פלילית במח"ש, ברור כי נדרשת בחינה מערכתית של האירועים המתועדים כדי לבחון האם קיים דפוס פעולה בעייתי מצד השוטרים. כך, לדוגמה, במכתבנו פירטנו מספר אירועים מתועדים שבהם חבטו שוטרים באלות בחרדים שלא הפגינו כל אלימות או התנגדות וזאת בניגוד גמור לנוהל הקובע כי השימוש באלות ייעשה רק "בעת התנגדות אקטיבית ואלימה היוצרת סיכון ממשי לשוטרים ו/או לאזרחים תמימים". למרות שהעברנו בפנייתנו סרטונים הממחישים באופן ברור כי השימוש באלות נעשה כלפי אנשים בניגוד גמור לקבוע בנוהל, נענינו כי "רימוני הלם ואלות אושרו לשימוש באמצעי שימוש בכוח לפיזור הפגנות והפרות סדר, שפגיעתם פחותה". ברי, כי אין בתשובה זו כדי לספק מענה ראוי לתופעה חמורה זו.

8. יצוין, כי בהמשך להתכתבות זו, פנינו ביום 30.7.20 גם ליועמ"ש המשטרה תנ"צ איילת אלישר, באותו עניין, אך טרם קיבלנו מענה. **רצ"ב המכתבים והמענים**

9. התשובות שקיבלנו מעידות, כי לא בוצע במשטרה כל שינוי בעקבות הביקורת שהועלתה כלפי תפקוד המשטרה בדוח מבקר המדינה משנת 2016: "ממצאיו של דוח זה מצביעים בראש ובראשונה על כך שהטיפול המערכתי בנושא זה סובל מבעיה יסודית – רוב התלונות והמידע המתקבלים אינם נבחנים בכל המישורים הרלוונטיים... (על המשטרה) לרכז את המידע על אירועי אלימות שוטרים ועבירות אחרות כדי שתוכל ללמוד על שכיחותם, לערוך תחקירים מתאימים ולהסיק מסקנות, במישור האישי ובמישור המערכתי". מבקר המדינה, [הטיפול המערכתי בעבירות שוטרים](#), 2016.

10. **מכל האמור לעיל עולה, כי ברור שמדובר בתופעה מערכתית אשר יש לטפל בה כזאת, ולא שלל אירועים שיש לטפל בהם באופן פרטני ותו לא.**

התנכלות שוטרים לאזרחים המתעדים פעילותם

11. תופעה נוספת שאינה פוסחת גם על החברה החרדית, היא התנכלות שוטרים לאזרחים המתעדים פעולות אכיפה. גם בנושא זה פנינו למשטרה מספר פעמים, אך מכתבינו נותרו ללא מענה.

12. ביום 10.8.20 ושוב ביום 15.10.20 פנינו ליועמ"ש המשטרה תנ"צ איילת אלישר בנוגע לתופעה של התנכלות שוטרים לאזרחים המתעדים אותם בפעולתם במרחב הציבורי. במכתבים תיארו מספר רב של מקרים מתועדים, לרבות מאירועים בחברה החרדית. **רצ"ב המכתבים**

13. מהאירועים עולה תמונה קשה לפיה בניסיון למנוע את התיעוד משתמשים שוטרים בשיטות שונות, ובכלל זה הפחדה ואיומים, אלימות, תפיסת הטלפון הנייד ועיכוב לתחנת משטרה. לא מדובר באירועים בודדים אלא בתופעה של ממש, שמחייבת בחינה מערכתית ושיטתית והנחייה ברורה לשוטרים בעניין זה.

14. במכתבנו הבהרנו, שלא זו בלבד שאין כל הוראה חוקית האוסרת על תיעוד פעולות אכיפה המתקיימות במרחב הציבורי, אלא שהתיעוד מוגן כנגזרת של חופש הביטוי ושל זכות הציבור לדעת. במקרים המעטים שבהם חל איסור צילום במרחב הציבורי (לדוגמה בקרבת מתקנים צבאיים), הדבר קבוע באופן מפורש בחוק.

15. אין ספק כי לתיעוד יש כוח והשפעה גדולים מאד, כפי שעולה גם מהחלטת המשטרה להצטייד במצלמות גוף ומהשימוש בתיעוד זה הן במישור הציבורי – לצורך חיזוק תדמית המשטרה והדיפת ביקורת, והן במישור המשפטי – לביסוס ראיות בהליך הפלילי.
16. האינטרס הציבורי בתיעוד פעולות שיטור הוא גדול מאד. **ראשית**, התיעוד מסייע בחידוד הביקורת כלפי המשטרה במקרים שבהם מתבצעות פעולות בניגוד לחוק או בניגוד לנהלים, וכן בחשיפה של תופעות המחייבות טיפול ותחקור. **שנית**, באינספור מקרים תיעוד של פעולות אכיפה של שוטרים סייע לחשודים ולנאשמים להוכיח את חפותם ולמנוע את שלילת חירותם לשווא (במכתבנו פירטנו שורה של מקרים כאלו).
17. דרשנו להוציא נוהל ברור ומפורט באשר לחובתם של שוטרים לאפשר את התיעוד של פעילותם במרחב הציבורי. כמו כן, דרשנו שיובהר לשוטרים כי חל איסור לדרוש מאדם למחוק סרטונים שצולמו על ידו וכי תפיסת הטלפון שלא על פי צו מותרת רק במקרים חריגים בהתאם לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש)[נוסח חדש], תשכ"ט-1969. לאור הטענה שעולה שוב ושוב כי צילום מהווה עבירה של הפרעה לשוטר או הכשלת שוטר, גם אם האזרח מתעד את האירוע ממרחק, דרשנו לקבוע באופן ברור בנוהל כי תיעוד שאינו מפריע לתנועתו של השוטר, אינו נוגע בו ואינו מגביל את טווח הפעולה שלו – אין בו ככלל עבירה.
18. בנוסף, לאור ריבוי האירועים והעובדה כי התנהגות השוטרים באירועים אלו הינה שיטתית ומשקפת דפוס פעולה שתכליתו למנוע תיעוד ולהרתיע, ברור כי **מדובר בתופעה המחייבת מענה מערכתית ולא ניתן להסתפק בבדיקה פרטנית של כל אירוע בנפרד**.

הפרת זכויות קטינים במעצר במטרה להרתיע

19. ממחקרים חוזרים שהגיעו לוועד נגד עינויים בתקופה האחרונה עולה כי בשל עלבונות כלפי שוטרים מצד ילדים חרדים מסוימים, הילדים בשכונות ובערים החרדיות סומנו כבעייתיים, וכמי שיש להרתיע מהשתתפות במחאה. **הדבר מתבצע באמצעות הפרת זכויותיהם הקטינים במעצר ושימוש באמצעים ישירים וקשים על מנת להפחידם**.
20. להלן שתי דוגמאות להמחשת התופעה – מתלונה שהגיש הוועד ביום 13.8.20 למח"ש בשם א.מ. בן ה-15 מבני ברק, עולה כי לאחר שנעצר בהפגנה, שוטרים הפשיטוהו מבגדיו בתא החיפוש על אף התנגדותו הקולנית, ובלא שהודיעו למשפחתו על מעצרו כלל. תוך כדי ההפשטה נאמר לו, לדבריו, כי יגרמו לו להפר מצוות אם יוסיף להשתתף בהפגנות. תלונה נוספת שהגיש הוועד ביום 19.10.20 הצביעה על כך שילד בן 12 מירושלים נחטף מהרחוב ללא הסברים, שיחה מוקדמת או פניה להורים, לתוך גיף של מג"ב. במהלך הנסיעה לעגו השוטרים לילד והפחידוהו בכוונה על ידי כיוון נשקם אליו ודחיפתו באמצעות הנשק, כאשר לשאלות לגבי עילת המעצר נאמר לו רק לשתוק.
21. מסיפורים אלה ואחרים שהגיעו לוועד אך בחרו שלא להתלונן עולה כי מעצרי קטינים ללא הודעה להוריהם, בשעות שאינם השעות המוגדרות בחוק למעצר קטינים, תוך הפחדה מכוונת והפרת זכויות נלוות **הפכו לנוהג רווח ביחידות הממונות על השכונות והערים החרדיות**. הדבר דורש טיפול מיידי למציאת השוטרים הנוהגים כך ומיצוי הדין עמם, ולרענן נהלים הוראות ישירות של המפקדים בעניין הקפדה נוקשה על כל ההגנות החלות על קטינים, שלא נועדו להבדיל בין קטינים חילונים וחרדים.

22. גם בהקשר זה אנו עדים לדפוס חוזר, שיש לטפל בו באופן מערכתי בהקשר של עבודת המשטרה בחברה החרדית.

לסיכום

23. משיחות שקיימנו עם חרדים רבים במאה שערים ובמקומות אחרים, כמו גם מפרסומים שונים, הרי שבנוסף לפגיעה הקשה בזכויות האוכלוסייה החרדית, עולה גם תמונה קשה של חוסר אמון עמוק כלפי המשטרה, תחושה שהמשטרה מתעמרת במכוון בקהילה החרדית ודיווחים על אווירה של איום וחרדה בשל הנוכחות המשטרתית.

24. באופן מצער ומדאיג, משטרת ישראל ממשיכה להתייחס באופן פרטני ונפרד לכל אירוע ואירוע ומסרבת לבחון קיומן של תופעות פסולות שמחייבות טיפול בכלים שראוי שיהיו בידי המשטרה. ראוי לציין, כי האגודה לזכויות האזרח והוועד נגד עינויים, כמו גם ארגונים אחרים, משקיעים מאמצים רבים כדי לאסוף את התיעוד והעדויות של אירועים שונים ולהעביר אותם לידי המשטרה על מנת לחשוף תופעות המחייבות בדיקה והתייחסות.

25. אנו קוראים לוועדה להבהיר למשטרה כי כאשר שלל פניות פרטניות מתגבשות לכדי תופעה, הרי שעל המשטרה לטפל בבעיה באופן מערכתי.

26. אנו מבקשים מהוועדה לדאוג לכך שהתופעות המפורטות במכתבנו זה - אלימות, שימוש באמצעים לא חוקיים והתנכלות למתעדים בחברה החרדית, הפרת זכויות קטינים במעצר - יקבלו את הטיפול הראוי על ידי המשטרה, ויבחנו על ידה בכלים המתאימים, כפי שמפורט בדוח המבקר: תהליכים של הפקת לקחים, תחקירי מפקדים, איסוף של נתונים כדי להתחקות על דפוסי התנהגות לא חוקיים ולא נאותים, בקרה שוטפת על התנהגות שוטרים וכיוצא"ב.

בכבוד רב ובברכה,

עו"ד נועה לוי
הוועד הציבורי נגד עינויים

עו"ד דבי גילד-חיו
האגודה לזכויות האזרח

עו"ד אן סוציו
האגודה לזכויות האזרח